

УДК 005.525:78.071.1/2:165.242:(17.035.3+303.446.2):
159.923.2:(477-25):»18/19»

Катерина Антонова-Колесник

ВПЛИВ М. В. ЛИСЕНКА НА УСВІДОМЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ У КИЄВІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

Шлях усвідомлення українцями своєї культурної і національної ідентичності є тернистим, довгим і таким, що продовжує тривати і до сьогодні. Такий стан речей переважно обумовила історія, але основну відповідальність несе, власне, саме українське суспільство.

Під терміном «ідентифікація» в цьому контексті ми розуміємо процес неусвідомлюваного ототожнення себе з іншим суб'єктом, групою суб'єктів та ін.

Важливий вплив на процес ідентифікації національної, а водночас і культурної, чинить мистецтво саме по собі, а також ті, хто його творить, хто «діє в мистецтві». Щодо музики – це композитори та виконавці.

М. В. Лисенко писав музику і був концертуючим піаністом. Діючи в умовах Російської Імперії, долаючи всі перешкоди, які у зв'язку з цим виникали на його творчому шляху, митець протягом усього життя своєю діяльністю цілеспрямовано намагався сприяти національному самоусвідомленню українського народу, а також усвідомленню національної та культурної ідентичності окремих суб'єктів соціуму, який його оточував.

Рушійною силою досягнення мети М. Лисенка була практично кожна ланка його мистецької діяльності: композиторська, виконавська, диригентсько-хорова, педагогічна, етнографічна та громадська.

Як етнограф, М. Лисенко зібрав і записав приблизно 1500 тис. українських народних пісень, як композитор – до 500 із них написав обробки для фортепіанного, сольного вокального та хорового виконання, а як диригент і піаніст – виконував їх у власних концертах сам і керуючи хором.

На усвідомлення національної та культурної ідентичності киян впливали хорові концерти М. Лисенка, у програмах яких часто виконували глибокі за змістом і силою слова українські народні пісні. Їх соціальна тематика і багата мелодійність не залишали слухачів байдужими, та викликали в них захоплення національною культурою.

Вплив на самих хористів, особливо молодих (яких була переважна більшість у лисенкових колективах), мали репетиції, концерти і гастролі. Через спів у своєму хорі, композитор сприяв їх усвідомленню національної та культурної ідентичності.

Талановитий хоровий диригент і піаніст, М. Лисенко часто давав концерти у великих залах Києва. Саме так композитор впливав на усвідомлення ідентичності не тільки київської молоді, але й публіки міста загалом.

Тієї ж мети М. Лисенко досягав, пропагуючи українську мову і музику в навчальному процесі своєї музично-драматичної школи.

Починаючи зі студентських років у Київському університеті, композитор був також активним громадським діячем. «Київська Громада» (пізніше – «Стара Громада»), до якої він входив, була колом передової студентської молоді з чіткою проукраїнською національною та мистецькою позицією. Своєю активною діяльністю, демократичними та просвітницькими ідеями вона мала значний вплив на інше тогочасне студентство університету.

До важелів впливу на усвідомлення українцями своєї ідентичності варто віднести і Лисенків внесок у розвиток національної літератури, адже саме він допомагав українським авторам видавати друком їх твори в Галичині. Композитор був одним із тих, чийми стараннями на території Російської імперії, до якої належала більша частина України, з'являлись видання «на малорусском наречии». М. Лисенко також сприяв і розповсюдженню такої літератури в Києві.

Важливими для досягнення такої глобальної мети композитора були також мистецькі заходи для діячів культури всієї України, яка тоді не мала визнаної державності. Саме тому подібні зустрічі мали таке особливе значення.

Можемо зробити висновок про впливовість М. Лисенка як мистецького та громадського діяча на усвідомлення національної та культурної ідентичності українців, які перебували в Києві у другій половині XIX – на початку XX ст.